

СЕКЦІЯ 1 ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ СОЦІОЛОГІЇ

ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ ФІЛОСОФСЬКОГО ЗНАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ ЯК ВИМІР СОЦІАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ

INTELLECTUALIZATION OF PHILOSOPHY KNOWLEDGE AT HIGHER SCHOOL AS SOCIAL REALITY STUDY

У статті презентуються соціально-епістемологічні принципи дискурсивної практики існування сучасної конфігурації філософських знань як способу співвідношення смислу та виявлення людського буття. Стверджується, що піднесенню інтелектуального рівня і розширенню діапазону ціннісно-світглядних орієнтацій сучасної особистості планетарно-космічного типу сприяє спектр філософських знань про природу (натурфілософія, пантеїзм і панпсихізм з його формами – анімізмом, гілозоїзмом, вченням про душу як субстанційну й динамічну основу світу, антропокосмізм (філософська антропологія, космізм, ноосферизм, філософія всеєдності) філософський енергетизм (енергія, енергетична взаємодія людини й природи, механізм енергообміну).

Ключові слова: інтелектуалізація, філософське знання, натурфілософія, антропокосмізм, філософський енергетизм, планетарно-космічний світогляд.

В статті презентуються соціально-епістемологічні принципи дискурсивної практики існування сучасної конфігурації філософських знань як способу співвідношення смислу та виявлення людського буття. Стверджується, що підвищенню інтелектуального рівня і розширенню діапазону ціннісно-світглядних орієнтацій сучасної особистості планетарно-космічного типу сприяє спектр філософських знань про природу (натурфілософія, пантеїзм і панпсихізм з його формами – анімізмом, гілозоїзмом, вченням про душу як субстанційну й динамічну основу світу, антропокосмізм (філософська антропологія, космізм, ноосферизм, філософія всеєдності) філософський енергетизм (енергія, енергетична взаємодія людини й природи, механізм енергообміну).

панпсихізм с його формами – анімізмом, гілозоїзмом, вченням о душе как субстанционной и динамической основе мира, антропокосмізм (філософская антропологія, космізм, ноосферизм, філософія всеєдності) філософський енергетизм (енергія, енергетическое взаимодействие человека и природы, механизм энергообмена).

Ключевые слова: интеллектуализация, философское знание, натурфилософия, антропокосмізм, философский энергетизм, планетарно-космическое мировоззрение.

In the article social epistemological principles of discursive practice of existence of modern philosophical knowledge configuration are presented as the method of correlation of human existence sense and detection. It is confirmed that ascension of intellectual level and expansion of range of value-worldviewed orientations of modern personality of planetary-space type are assisted by the spectrum of philosophical knowledge about nature (natural philosophy, pantheism and panpsychism with his forms – animism, hylozoism, by studies about the soul as substation and dynamic basis of the world, antropokosmizm (philosophical anthropology, kosmizm, noosferizm, philosophy of unity) philosophical enerhetizm (energy, power co-operation of man and nature, mechanism of energy exchange).

Key words: intellectualization, philosophical knowledge, natural philosophy, antropokosmizm, philosophical energetism, planetary-space outlook.

УДК 1.378. 34.046

Берегова Г.Д.,

д. філос. н., професор,
завідувач кафедри філософії і
соціально-гуманітарних дисциплін
Херсонський державний аграрний
університет

Необхідність формування особистості нового типу, зокрема, засобами філософії та її складових, підтверджується аналізом соціокультурного контексту сучасної вищої освіти в Україні, висновком з якого є твердження про необхідність виховання почуття глобальної відповідальності сучасної людини за свої дії, визначені мірою її духовно-ціннісних орієнтацій [3, с. 192-199].

Підвищена увага сучасного суспільства до філософії освіти (а отже, й виховання) нині пояснюється так: філософія доповнює педагогіку тим основним, чого їй бракує, – масштабним баченням соціальних трансформацій і домінуючими в даному історичному періоді світоглядними концепціями, з-поміж яких

важливо виділити планетарно-космічну. Саме розуміння кожною людиною закономірності свого виникнення в структурі світобудови дає можливість шукати відповідь на одвічні філософські запитання про сутність людського життя, сенс людського буття, мету людської діяльності, перспективи розвитку людського суспільства й т. д.

Освітньо-філософські проблеми, що стосуються того, як формувати людину майбутнього (кого і як виховувати), розглядаються в роботах багатьох дослідників (О. Базалук, А. Дидров, А. Лашевська, С. Гутова, Г. Зейналов, С. Черепанова та ін.), також переймаються проблемами майбутнього людства, що безпосередньо стосуються формування нового, плане-

тарно-космічного типу особистості, і такі науковці, як Л. Джахая, М. Соловійова, С. Пеунова, Т. Бевз і ін. [9].

До першочергових завдань філософії освіти входить, на думку О. Базалука, Н. Юхименко та ін., формування планетарно-космічного світогляду особистості, підготовка відповідальних молодих людей, котрі, поважаючи багатоманітність культур, прагнуть згуртувати націю й цивілізацію для досягнення вищих цілей – формування образу людини майбутнього, здатної організувати якісну взаємодію у масштабах Землі та Всесвіту [2, с. 13].

Інтелектуально-філософський дискурс у вищій вітчизняній школі, на наше тверде переконання, вибудовується на теоретико-методичних аспектах засвоєння філософських знань про природу з метою формування нової (сучасної, планетарно-космічної) особистості та полягає в обґрунтуванні необхідності використання в якості основи педагогічного процесу в аграрних ВНЗ певного спектра філософських знань про природу, антропокозмизму як уявлення про єдність людини та Всесвіту, а також енергетизму – об'єднуючого начала природи та феномену життя [3].

Цей спектр філософських знань може трансформуватися (розширюватися, звужуватися, конкретизуватися) у зміст навчальних програм з предметів соціально-гуманітарного циклу вищих навчальних закладів зі спеціальностями нефілософського спрямування, залежно від освітньо-виховних цілей, освітньої концепції, тенденцій педагогічного колективу (окремо взятого викладача, кафедри) тощо.

Навчально-методичні цілі такого підходу до вивчення дисциплін філософського характеру (гуманітарного циклу) полягає, по-перше, в інтелектуалізації навчального процесу на нефілософських факультетах, по-друге, у формуванні світогляду людини нового тисячоліття.

Розуміючи інтелектуалізацію як «проникання інтелектуалізму (основне значення дефініції) в життя людей, насичення його розумовою діяльністю» [15, с. 36] і співвідносячи цей процес із проблемами вищої вітчизняної освіти, вважаємо логічною побудову матриці смислового наповнення філософського знання для майбутніх фахівців у системі відношення «природа – людина – енергообмін» на

основі глибинного осягнення загальних законів Всесвіту.

Під інтелектуалізацією вищої вітчизняної освіти розумітимемо таку тенденцію процесу навчання, в межах якої відбувається, на думку Л. Шевченка, «індивідуальне споживання інтелектуального потенціалу виробника освітньої послуги (вчителя, викладача) і водночас виробництво інтелектуального потенціалу її споживача (учня, студента): реалізація пізнавальних інтересів, опанування певних знань, формування різноманітних здібностей до праці, зростання кваліфікації та професіоналізму і водночас створення духовних цінностей, перетворення і розвиток особистості здобувача освіти» [21, с. 59-66].

Стратегічною метою філософії освіти є формування планетарно-космічного типу особистості, образу людини майбутнього, а однією з найважливіших складових нової парадигми освіти – її випереджувальна функція, котра стає глобальним фактором розвитку суспільства. Причому «акцентування на «космічності» особистості, слушно зазначає О. Базалук, з одного боку, вказує на зв'язок із філософсько-гуманістичною традицією, відповідно до якої людина й Всесвіт утворюють єдиний світ, в якому людина (мікрокосм) є відбиттям Всесвіту (макрокосму), з іншого боку, підкреслює актуальність сучасних космологічних концепцій, що намагаються обґрунтувати закономірну появу людини в матеріальному світі» [9, с. 77].

З огляду на вище зазначене було розроблено й запропоновано прагматистсько-інструменталістську концепцію філософії освіти (див. рис 1), сутність якої полягає в подвійній ролі філософії: філософія освіти, з одного боку, постає методологічною основою формування світогляду, а з іншого – інструментарієм набуття знань (навчання й учіння), необхідних майбутнім аграрникам для успішної життєдіяльності в новій соціокультурній реальності. Таким чином, забезпечується соціальний і педагогічний результат освітньо-виховної діяльності вищих навчальних закладів [3, с. 223].

Аналізуючи специфіку філософського знання у формуванні світогляду, варто підкреслити загальність філософських понять і принципів: на відміну від приватних наук, які вивчають певні фрагменти світу, філософія вивчає світ

ПРАГМАТИСТСЬКО-ІНСТРУМЕНТАЛІСТСЬКА КОНЦЕПЦІЯ ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ

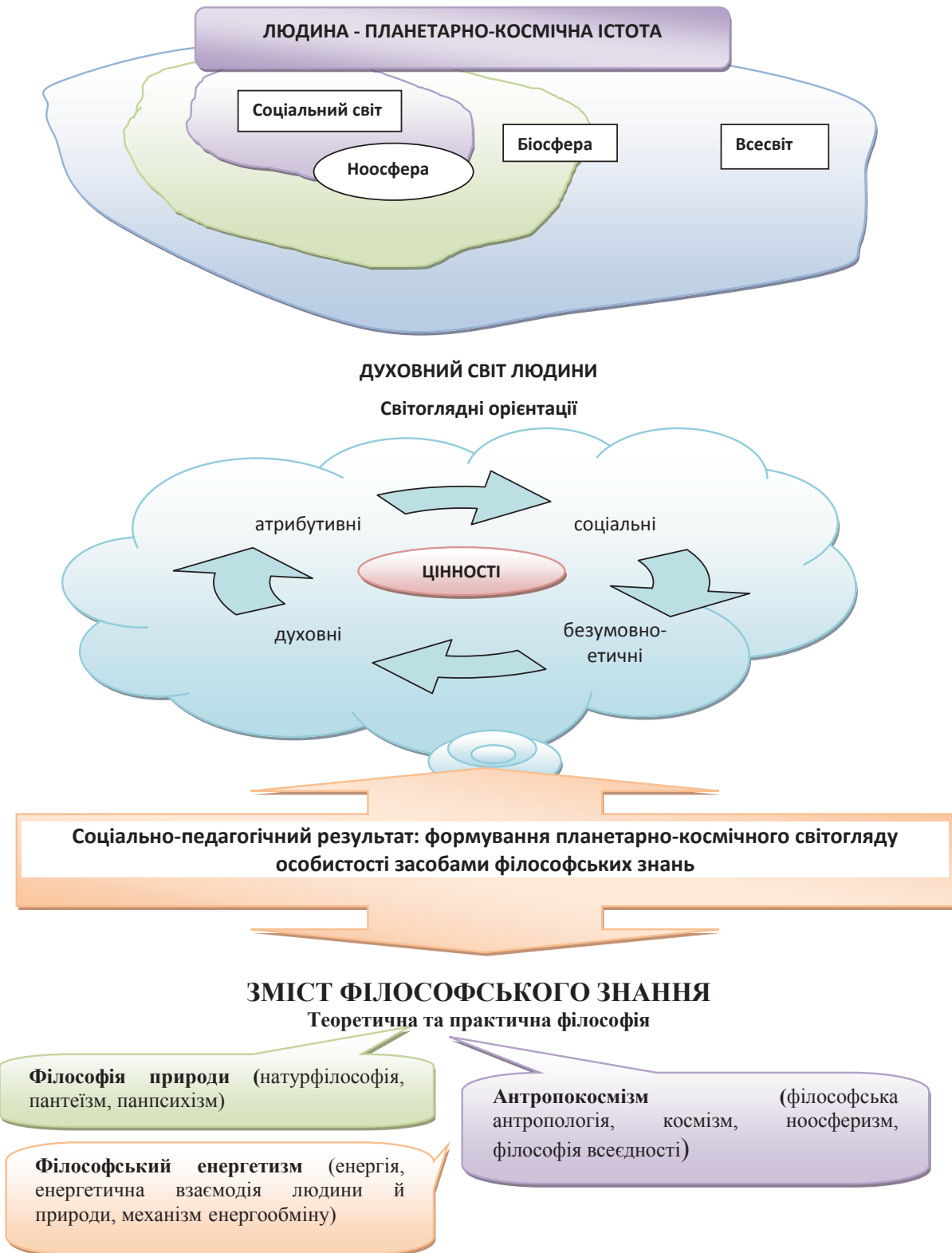

Рис. 1. Сутність прагматистсько-інструменталістської концепції філософії освіти

загалом (цілісно). Із такою загальністю пов'язана абстрактність її основоположень і рефлексивність, котра означає, що для філософа предметом міркувань є сама людина та її діяльність у світі.

Окрім того, філософія поряд з об'єктивним знанням є суб'єктивно-особистісним переконанням людини, адже служить засобом пояснення й орієнтації людини у світі: саме **сукупність філософських знань і формує світогляд людини**. Також філософія плюралістична (містить різні авторські версії вирішення одних і тих же «вічних проблем») і практична наука (відповідає на головне запитання стратегії життя, визначене І. Кантом: яким треба бути, щоб бути людиною). Окремими дослідниками філософія визнається не тільки наукою, а й мистецтвом, що виявляється насамперед не у філософствуванні, а в реальному житті відносно досягнення міри, гармонії та досконалості.

Філософські знання у вищій вітчизняній школі повинні спрямовуватись у русло підготовки молодих людей до життя та виховання «людського в людині», що передбачає передусім піднесення рівня розвитку інтелекту особистості через навчання й осмислення основ живої природи та єдності людини з природою у планетарно-космічному масштабі.

1. Філософія природи (натурфілософія, пантеїзм, панпсихізм)

Розгляд філософії природи та її структурних підрозділів виправдовується нинішньою необхідністю відходу від формального викладання філософії у вітчизняних закладах вищої освіти, що, своєю чергою, вимагає усвідомлення і засвоєння майбутніми фахівцями не тільки спекулятивних знань з натурфілософії, а й філософських проблем біології, зоології, екології, економіки тощо.

Засвоєння знань із філософії природи суттєво сприяє формуванню світоглядних орієнтацій нового, планетарно-космічного типу особистості: ці знання покликані допомогти майбутнім фахівцям раціонально осягнути цілісність природи та її першооснови, осмислити природу як загальне, граничне поняття, що задає принципову схему розуміння й пояснення окремих речей, як регулятивну ідею, що дозволяє зрозуміти все суще й усі предмети в їх єдності й у різноманітті форм, побудувати раціонально-наукову картину світу, заповнивши дані природознавства й виявивши внутрішні принципи взаємо-

зв'язку й детермінації речей, розкрити різні рівні природи як цілого – від неорганічної природи до життя загалом і життя людини зокрема.

Зокрема, пантеїзм (як філософська доктрина, вірування, вчення) спрямований на розкриття та філософське осмислення релігійного відношення людини до дійсності, оскільки означене поняття релігійної свідомості відіграє вирішальну роль у вибудовуванні особистісних уявлень про дійсність і життєве призначення людини, адже в тих чи інших поєднаннях вони утворюють більш-менш струнку картину світобудови. Пантеїстичне співвідношення «Бог – Всесвіт» займає певне місце в системі поглядів людини на дійсність. І пантеїстична філософія – особлива сфера гуманітарного знання, що надає раціональне осмислення природи, сутності й сенсу релігійного феномена, маючи за свої дисциплінарні складники метафізику, епістемологію та праксеологію релігії, котрі репрезентовані, відповідно, такими проблемами, як ірраціонально-буттійні витоки віри в надприродне, людина і Бог, вічність і час, «ніщо» і абсолют тощо; гносеологічне релігійне відношення, проблема богопізнання, докази Божого буття, споглядання Бога й т. п.; з'ясування питань діяльнісних аспектів функціонування феномена релігії, провіденції та свободи волі, добра та зла тощо.

Найбільш актуальним серед філософських течій нині та, відповідно, цікавим для студентів є панпсихізм як ідеалістичне вчення, за яким усе існує має душу, оскільки визначається необхідністю звернення до проблем духовності особистості та піднесення морального рівня сучасного суспільства у зв'язку із закономірною переорієнтацією цінностей у постмодерному суспільстві: у більш глибокому осмисленні гілозоїзму криються витоки духовності сучасної людини з її особливим ставленням до природи й до всього світу, сучасні екологи віднаходять в анімізмі чимало принципів гармонійного співіснування людини з природою; вчення про душу як психічну реальність і справжню сутність світу знайшло своє логічне виявлення в багатьох філософських системах.

2. Антропокосмізм (філософська антропологія, космізм, ноосферизм, філософія всеєдності)

Антропокосмізм надає людині уявлення про гармонічну єдність людини та

Всесвіту й окреслює осмислення майбутніми фахівцями та трансформування у власні ціннісно-світоглядні переконання цілого спектра антропокосмічних концепцій світосприйняття, серед яких можна виділити найважливіші: 1) принцип функціональної та структурної єдності світобудови й людини (тотожність мікро- і макрокосмосів); 2) місія людини – подолання своєї обмеженості й відчуженості від космічного буття, пізнання законів і змісту світового процесу; 3) спрямування людиною стихійно діючих сил у належне русло раціонального перетворення «зовнішньої» і «внутрішньої» природи речей; 4) орієнтація на всебічний синтез духовно-культурних і практичних здатностей людини; 5) еволюціоністичне сприйняття світу й людини, ідея безперервності розвитку, діалектика «прогресивного» і «регресивного» руху; 6) додання світопорядку, структурі й закономірностям світових процесів особливих моральних (іноді сакральних) характеристик, що обґрунтовують собою доброту й об'єктивність руху людства до виконання своєї космічної місії; 7) особливе сприйняття самої людини як переважно родової, всеєдиної істоти, гіпостазування особистісних якостей, перенесення їх на позалюдські аспекти світу.

Засвоєння знань з філософського антропокосмізму як комплексу уявлень про єдність людини та Всесвіту суттєво сприяє збільшенню місткості інтелектуальної свідомості майбутніх фахівців, адже такі знання допомагають одержати цілісне уявлення про образ людини у філософській антропології (зокрема, М. Шелера), краще зрозуміти природничо-наукове спрямування космізму і ноосферизму (В. Вернадський та Т. де Шарден) та визначити основними такі світоглядно-філософські категорії, як всеєдність і розвиток гармонії у новому антропокосмічному світогляді (В. Сагатовський).

Однак варто визнати, що, незважаючи на широту антропокосмізму, ця проблематика нині не вичерпана та є однією з основних проблем не тільки сучасної філософії освіти, а й культури та загальнолюдської практики.

Філософія всеєдності та розвитку гармонії покликана формувати антропокосмічні світоглядні установки, де поняття єдності, знаходячись у центрі різних філософських систем, слугує визначенню принципів, що лежать в основі

оточуючого світу, а розуміння єдності Всесвіту постає важливою передумовою буття людини, адже онтологічно всеєдність характеризується повною взаємною проникненістю й одночасно роздільністю елементів цілого. Цікавою є точка зору Г. Макухи, В. Сагатовського, В. Уварова [8; 14; 18], за якою всеєдність продемонстрована Єдиною Космічною Системою (Космосом), що складається з трьох рівнів – інформаційного, енергетичного й речовинного (атомарно-молекулярного), розташованих за принципом взаємопереходу: інформація переходить в енергію, енергія – у речовину. Інформація й енергія розглядаються як польові утворення, тісно пов'язані між собою, на підставі чого Всесвіт і становить єдине інформаційно-енергетичне поле, за допомогою впливу на яке можна впливати на весь Космос загалом і особистість зокрема.

Сутність філософії розвитку гармонії досить повно розкриває В. Сагатовський; його вчення, на нашу думку, є оригінальною й системно викладеною світоглядною концепцією, що у процесі свого опредмечування може стати продуктивною як для формування нової особистості, її духовного потенціалу, так і для подолання соціальної безвиході та глобальних проблем. Антропокосмічне вчення В. Сагатовського засвідчує єдність людини й космосу, де людина постає не центром світу, а його органічною частиною, відповідальною за становлення світової єдності. В основі такого світогляду лежить ланцюжок ключових цінностей, які одночасно є категоріями, що розкривають сутність ідеї: Соборність – Всеєдність – Софійність – Спільна справа – Ноосфера. Всеєдність у цьому ланцюзі постає як стан світу й людини, в якому втілюється ідеал соборності. Світ і людина з'являються як всеєдність, де здійснюється гармонізація єдиного й множинного, переборюються крайності тоталітаризму й індивідуалізму.

Окрім того, В. Сагатовський обґрунтовує необхідність формування у людства нового світогляду, антропокосмічного за своїми основами, ноосферного за своєю спрямованістю та православно-християнського за передачею духовних традицій, в основу якого покладає гармонію [14].

Отже, змістове наповнення філософського знання у вищій вітчизняній школі,

з огляду на глобалізаційні процеси та інформаційний прогрес, повинно охоплювати передусім філософію природи, розкривати пантеїстичне співвідношення «Бог – Всесвіт», надавати відомості про панпсихізм і його форми, знайомити з антропокосмізмом, філософію всеєдності та розвитку гармонії.

3. Філософський енергетизм

Філософський енергетизм визначається як філософське вчення про субстанційну й динамічну першооснову світу і містить аналіз феномена енергетичної взаємодії людини й природи, розкриття смислової енергії релігійного світогляду, окреслення інтелектуального пізнання як взаємодії енергій, визначення місця й ролі енергетизму в езотеричній формулі космічно-духовної еволюції людини, завершуючись системним аналізом відношення «природа – людина» в механізмі енергообміну.

Навчальний матеріал з філософського енергетизму можна розподілити на окремі теми-розділи. Так, зокрема, розділ «Енергетизм як філософське вчення про субстанційну й динамічну першооснову світу» розкриває провідну роль енергії у вченнях Р. Майєра, В. Оствальда, М. Дж. Ранкіна, Е. Хельми, П. Дюгема й ін., де категорія, постаючи основою то природничо-наукового енергетизму, то філософського енергетизму, здебільшого визнається субстанційною та динамічною першоосновою світу [13].

Слід додати, що основою світоглядної енергетичної концепції В. Оствальда є енергетичний імператив, що заперечує даремне витрачання енергії та стає, таким чином, основним регулятором людської діяльності. Окрім того, на енергетизм спирається континуалістська картина світу, що в сучасній метафізиці набуває значення теорії чотиривимірного континууму (три виміри простору й один вимір часу); енергетизм охоплює і поняття психічної енергії, що спрямовує та спонукає особистість до різних видів діяльності. Однак в основу філософського енергетизму покладено енергетичний підхід до взаємодії природи й людини, обґрунтований натурфілософами античності й продуктивно розроблюваний сучасними природодослідниками й науковцями [11].

У розділі «Феномен енергетичної взаємодії людини й природи» можна розкрити цікаві й оригінальні ідеї натураліста-мислителя С. Подолинського, вершиною і

синтезом природничо-наукової і суспільної творчості якого стала оригінальна концепція соціальної енергетики, котра й нині впливає на формування сучасних уявлень про глобальні проблеми людства, місце людини в біосфері та її роль у перетворенні світу. Доречно акцентувати увагу на тому, як у роботі дослідника «Праця людини і її відношення до розподілу енергії» (1880) обґрунтовано енергетичний підхід до взаємодії людини й природи, розкрито роль праці людини в утриманні, нагромадженні, запобіганні розсіювання й розкрадання перетворюваних форм сонячної енергії, необхідних для задоволення потреб людства. Зазначимо, що цінність, з погляду сучасника, учення С. Подолинського полягає в його вибудовуванні на глибокому знанні основного закону Світобудови й головного принципу давньогрецької філософії – гармонічного сполучення єдності безлічі протилежних начал, що вічно виявлявся, виявляється й буде виявлятися в усіх сферах природи – духовного й матеріального світів [12].

Інтелектуальне пізнання з позиції філософського енергетизму можна подати як взаємодію смислових енергій. Визначено фронтальне завдання логіко-діалектичного переосмислення й упорядкування знання про енергетизм у сфері інтелектуального пізнання та релігійної філософії, котре полягає у трактуванні енергійності як божественної енергії, енергії Бога-Творця. В основу філософського переосмислення релігійної енергійності покладено символічний енергетизм О. Лосєва, котрий під енергійністю розумів наявність у символі й імені глибинних змістів буття – «значеннєву енергію», а смислову енергію визнавав феноменом енергійності, що розкривається через категорії духу, трансценденції в душі, екзистенції.

Підходячи близько до енергійності слова, О. Лосєв порушує питання про персональний сенсорний досвід, підкріплений і (або) відкоригований соціальним досвідом, коли в імені відбивається колективний сенсорний і розумовий досвід – смисл. Стверджуючи, що світ створений Богом, містить у собі його благодатні енергії та тримається ними, мислитель висловлює слушну думку про енергетичну дію слова, що є Божим творінням і несе в собі начало енергій Творця. Саме через слово здійснюється пізнання, що досягається енергетично, за допо-

могою «безсловесного мислення» – так слово визнається результатом думки, що здатна справляти позитивну, гармонійну дію на всю людину загалом [7].

Слід додати, що рівень інтелектуального пізнання та пізнавальні процеси суттєво залежать від енергетичної дії слова під час передачі знань і теоретичної реконструкції життєвого міжпоколінного досвіду. Цікавими є відомості про енергетичну сутність слова, котра виявляється в енергемі – програмі дії з річчю, осмислюється й виражається знаками сутності речі, що стимулює активність іншої речі стосовно неї самої. Процес пізнання, слідом за П. Флоренським, розглядається як взаємодія енергій через мову – живу діяльність духу. Спираючись на пізнання як енергетичну взаємодію, зокрема релігійно трактовану П. Флоренським, можна стверджувати, що у Всесвіті для підтримки духовного й матеріального енергетичного балансу безупинно відбувається енергетичний обмін у межах закону про збереження енергії. З огляду на зазначене, спілкування доречно розглядати як енергетичний обмін: вироблювана людиною енергія віддається, але, відповідно до законів збереження енергії, людина повинна й одержувати енергію ззовні – звідси впливає людська потреба у міжособистісному спілкуванні як інтенсивному енергетичному обміні [19].

Досить цікавим постає енергетизм в езотеричній формулі космічно-духовної еволюції людини – в ідеях і положеннях Живі Етики, що претендують на статус нової єдиної планетарно-космічної світоглядної парадигми на порозі прийдешньої космічної еволюції людства. Світоглядний енергетизм Живі Етики полягає у ствердженні психічної енергії як всепочаткової, де енергетична всеєдність є основою Всесвіту.

Езотерична формула космічно-духовної еволюції передбачає обов'язкове усвідомлення людиною своєї духовної причетності до Космосу, що, природно, повинно визначити її готовність до морального вдосконалення. Основні поняття космічної еволюції тлумачаться у вченні як процеси підвищення енергетики, рух від низького енергетичного рівня до більш високого. Цінним визнаємо те, що висловлені у вченні ідеї несуть гуманістичний пафос, роблять установку на загальнолюдські цінності, здатні кон-

солідувати людство для подолання його духовної деградації і запобігання загибелі, пропагують відмову від насильницьких засобів діяльності людини. Гостра потреба в моральному імперативі планетарного соціуму визначається, ймовірно, нездатністю соціоантропної системи в цілому зробити стрибок до принципово нового й іншого рівня буття й свідомості, неготовністю свідомості людства в цілому до трансформації homo sapiens в істоту космічну, суб'єкта космічної еволюції.

Філософський енергетизм покликаний глибше розкрити системність відношення «природа – людина» у механізмі енергообміну. З огляду на теоретико-методичний аспект засвоєння філософських знань про природу у вищій школі, необхідною визнається побудова системних відношень «природа – людина», що виявляється на різних рівнях енергетичної взаємодії (людина, природа, соціум), діє на основі закономірностей (закони Всесвіту), принципів (єдність), демонструючи при цьому структуру й дію в енергетичному полі виживання людини й людства.

На наше тверде переконання, світоглядні основи філософського енергетизму нададуть майбутнім фахівцям розуміння сутності енергії у діапазоні «світогляд – пізнання», що передбачає її трактування як субстанційної та динамічної першооснови світу, розкриття енергетичної взаємодії людини та природи на основі вчень С. Подолинського, смислового поля енергії у релігійній філософії О. Лосева, пізнання як взаємодії енергій у контексті концепцій П. Флоренського та еволюційного енергообміну Живі етики, що в комплексі (за принципом синергійності) передбачає більш глибоке розуміння природи як феномена життя та роботи механізму енергообміну в ньому.

Слід підкреслити, що пропонується система філософського знання про природу в освітньо-виховному процесі майбутніх фахівців, з огляду на педагогічний і соціальний результат, виконує подвійну функцію: 1) надає майбутнім фахівцям узагальнені знання, необхідні для вироблення особливого, шанобливого ставлення до природи як до живої істоти (Всесвіт, Земля) та її ресурсів (землі, води, повітря, енергії); 2) орієнтує освітньо-виховну діяльність викладачів, конкретизуючи змістове наповнення предметів і визначаючи закономірності, принципи,

методи та прийоми навчання, що криються у філософських підходах до нього.

Отже, інтелектуальний дискурс змістового наповнення філософського знання у вищій школі України слугує стратегічним виміром соціальної реальності та дозволяє стверджувати, що піднесенню інтелектуального рівня і розширенню діапазону світоглядних орієнтацій особистості сприяє спектр таких філософських знань про природу, як натурфілософія, пантеїзм і панпсихізм з його формами – анімізмом, гілозоїзмом, ученням про душу як субстанційну й динамічну основу світу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Базалук О.А. Філософія образования в свете новой космологической концепции / Олег Базалук. – К. : Кондор, 2010. – 458 с.
2. Базалук О.О. Філософія освіти : навчально-методичний посібник / О. Базалук, Н. Юхименко. – К. : Кондор, 2010. – 164 с.
3. Берегова Г.Д. Освітньо-виховний потенціал філософських знань у системі вищої аграрної освіти в Україні : монографія / Г. Берегова. – Херсон : Айлант, 2012. – 312 с.
4. Вернадский В.И. Научная мысль как планетное явление / Владимир Вернадский. – М.: Наука, 1991. – 271 с.
5. Казначеев В.П. Космопланетарный феномен человека: Проблемы комплексного изучения / В.П. Казначеев, Е.А. Спирин. – Новосибирск : Наука. Сиб. отд-ние, 1991. – 304 с.
6. Клепко С.Ф. Філософія освіти в європейському контексті / С.Ф. Клепко. – Полтава: ПОІППО, 2006. – 328 с.
7. Лосев А.Ф. Очерки античного символизма и мифологии / А.Ф. Лосев. – М. : Мысль, 1993. – 960 с.
8. Макуха Г.В. Мировоззрение космического всеединства – мировоззрение человека третьего тысячелетия / Г.В. Макуха. – Симферополь: Бизнес-Информ, 2007. – 232 с.
9. Образ человека будущего: Кого и Как воспитывать в подрастающих поколениях: коллективная монография / под ред. О.А. Базалука. – К. : Кондор, 2011. – Т.1. – 328 с.
10. Огурцов А.П. От натурфилософии к теории науки / А.П. Огурцов. – М.: ИФ РАН, 1995. – 315 с.
11. Оствальд В.Ф. Натурфилософия. Лекции, читанные в Лейпцигском университете / В.Ф. Оствальд. – М. : URSS, 2006. – 340 с.
12. Подолинский С.А. Труд человека и его отношение к распределению энергии / [предисловие И.Я. Выродова, А.А. Новоточинова, Г.А. Шилина, предисловие к 1-му изданию П.Г. Кузнецова]. – 2-е изд. – М. : Белые Альвы, 2005. – 160 с.
13. Понятие энергии / Феномен энергии. Часть 1 // Бэсмология [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://becmology.ru/blog/warrior/energy01.htm>.
14. Саавий В. Філософія промовляючого й мовчазного. СПб.: Изд-во Санкт-Петербургского университета, 2004. – 232 с.
15. Словник української мови : в 11 т. / за ред. І. К. Білодіда ; АН УРСР. Інститут мовознавства. – Т. 4. – К. : Наукова думка, 1970–1980.
16. Субетто А.И. Доктрина духовно-нравственной системы ноосферного человека и ноосферного образования / А.И. Субетто. – С.-Петербург – Кострома: КГУ им. Н.А. Некрасова, 2008. – 98 с.
17. Тейяр де Шарден П. Феномен человека: сб. очерков и эссе / П. Тейяр де Шарден / [сост. и предисл. В.Ю. Кузнецов]. – М. : ООО «Издательство АСТ», 2002. – 553 с.
18. Уваров В. Философские основы живой природы / Валентин Уваров [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.proza.ru/ avtor/valuvarov>.
19. Флоренский П.А. Сочинения в 2-х т.: У водоразделов мысли. Том 2. / П.А. Флоренский. – М.: Правда, 1990. – 447 с. (Приложение к журналу «Вопросы философии»).
20. Шевченко Л. С. Інтелектуалізація освіти: сучасні виклики для України / Л. С. Шевченко // Матеріали дев'ятої Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Сучасна наука XXI століття» 17-19 червня 2013 року : зб. тез доп. – К., 2013. – Ч. 1. – С. 59–66.
21. Шубин В. И. Философия развивающейся гармонии Валерия Сагатовского: поиски и находки // RELGA – научно-культурологический журнал широкого профиля. – 2010. – № 3 (201) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.relga.ru.